

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 6 від 22 березня 2021 р.

Голова Приймальної комісії

О.Г. Самойленко

ПРОГРАМА

вступного іспиту з політології

Третій (освітньо-науковий) рівень

Спеціальність: 052 Політологія

На основі: освітнього ступеня магістр,
освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст

РОЗГЛЯНУТО та ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні Вченої ради

історико-юридичного факультету

Протокол № 6 від 23 лютого 2021 р.

Голова Вченої ради

доц. Мартиненко В. В.

Ніжин 2021

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ

ЛІТЕРАТУРА

Схвалено на засіданні кафедри політології, права та філософії

(протокол № 7 від 23 лютого 2021 р.)

Підпис голови комісії

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Загальні вимоги до вступника в аспірантуру:

Відповідно до вимог державного освітнього стандарту з напрямку – Політологія та паспортами наукових спеціальностей, розроблених експертними радами ВАК комісії Міністерства в зв'язку з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 29.03 2010р. №264, вступник до аспірантури Ніжинського державного університету ім.. М.Гоголя за спеціальністю 23.00.02 – Політичні інститути та процеси, повинен:

- вміти визначати специфіку політичного середовища та діяльності «людини політичної», їх вплив на розвиток суспільства та окремих його компонентів;
- володіти розумінням світоглядного рівня політики, основ політичної філософії, взаємозв'язку політики та ідеології, політики і культури;
- знати понятійно-категоріальний апарат і методологію політичної науки, основних галузей політичного знання, володіти інструментарієм політичного аналізу та прогнозування;
- знати і вміти виділяти теоретичні та прикладні компоненти політичного знання, його експертні, прогностичні та інші функції, розуміти роль політичної науки в підготовці та обґрунтуванні політичних рішень;
- вміти виділяти інструментальні та позаінституціональні аспекти політики, раціональне і нераціональне в ній;
- володіти методикою і технікою емпіричних політичних досліджень, вміти застосовувати ці знання для вирішення теоретичних і прикладних задач;
- знати основні різновиди сучасних політичних систем і режимів;
- володіти колом проблем, які відносяться до людського виміру політики, специфіки політичної соціалізації особистості, політичної етики, критеріям і методам гуманізації політики, співвідношенню суспільного добробуту та індивідуального інтересу;
- вміти працювати в колективі, приймати управлінські рішення в умовах конфліктних ситуацій;

- розуміти специфіку основних етапів політичної історії України та світового політичного процесу; вміти використовувати знання політичної історії для аналізу сучасної політичної ситуації в країні та світі;
- мати уявлення про основні теоретичні концепції світової політики та міжнародних відносин;
- вміти аналізувати міжнародні політичні процеси, геополітичну обстановку, проблеми, які відносяться до місця та статусу України в сучасному світі;
- володіти знаннями про світ «політичного» в його співвідношенні з громадянським суспільством, економікою, соціокультурною системою.

Загальні вимоги до вступного іспиту

Ціль вступного іспиту – це визначення теоретичної та практичної підготовки вступника до вступу в аспірантуру за вибраною спеціальністю.

В ході екзамену вирішуються наступні питання:

- виявлення рівня і змісту теоретичної та практичної кваліфікації вступника.
- визначення здібності студента самостійно та ефективно працювати з навчальною та науковою літературою.
- оцінюється вміння вступника застосовувати теоретичні положення дисциплін, які вивчалися, в підході до аналізу явищ і процесів політичного життя на світовому, національному, регіональному та місцевому рівнях.

Вступний іспит до аспірантури за спеціальністю в НДУ ім. М. Гоголя проводиться в усній формі і включає фундаментальні теоретично та практично значимі питання по базовим дисциплінам загально професійної та спеціальної підготовки.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань та вмінь студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і базується на таких критеріях:

- оцінку від 90 до 100 (відмінно) виставляють студенту, який вільно володіє матеріалом та політологічною термінологією, здатний до

самостійного критичного ставлення до політичних подій і явищ, виявляє закономірності, основні тенденції та протиріччя політичного процесу, вміє робити аргументовані висновки;

- оцінку від 82 до 89 (добре) заслуговує студент, який вільно володіє матеріалом, висловлює власну точку зору стосовно подій, явищ, процесів, вміє аналізувати, порівнювати, узагальнювати матеріал;
- оцінка від 74 до 81 (добре) виставляється студенту, який розкриває фактичний матеріал, дає характеристику явищам, відтворює загальну картину політичних процесів, визначає політологічні поняття;
- оцінка від 64 до 73 (задовільно) виставляється студенту, який виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена;
- оцінку від 60 до 63 (задовільно) заслуговує студент, який розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, формулює поняття, наводить приклади, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами;
- оцінку від 35 до 59 (незадовільно) заслуговує студент, який не володіє необхідними знаннями, лише фрагментарно відтворює фактичний матеріал і не здатний до аналізу подій, процесів і явищ;
- оцінку від 0 до 34 (незадовільно) заслуговує студент, який не може розрізняти об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи, мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, або відмовляється від відповіді.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТОЛОГІЇ

1. Предмет, структура та інструментарій політології

Підходи до визначення предмету політології. Суб'єкт-об'єкт теоретико - політологічного пізнання. Сутність, форми, тенденції розвитку і функціонування політології, її місце та роль в житті суспільства. Специфіка політології в системі гуманітарних наук: взаємозв'язок та взаємозалежність.

Відносно самостійний, комплексний, інтегративний та загально-цивілізаційний характер політології.

Політологія як наука про політику та її основні завдання. Складові політичної науки: політична філософія, вчення про політичні інститути та процеси, теорія міжнародної політики, політична історія, політична соціологія, політична психологія, політична географія, політична антропологія. їх сутність та специфіка.

Система *категорій* політології. *Методи* політології. Основні підходи до визначення загального методу політології. Міждисциплінарні методи, діалектичний, системний, синергетичний, логічний, порівняльний, біхевіористичний тощо.

Принципи політології: фундаментальність, єдність логічного та історичного, національного та загальнолюдського, суспільного та особистого, теорії та практики. *Функції* політології: теоретико-методологічна, світоглядна, прогностична, прикладна. *Законита* закономірності розвитку політичної науки: основні, специфічні та одиничні.

2. Політика як суспільне явище

Визначення поняття "політика". Об'єкти і суб'єкти політики. Сутність і основні виміри політики. Визначення місця і ролі політики в системі суспільних відносин, її види та детермінанти.

Політика як форма діяльності з реалізації інтересів і потреб суб'єктів політики.

Основні етапи формування науки про політику та її необхідність. Взаємозв'язок політики з іншими формами суспільної свідомості (філософія, мораль, релігія, наука). Межі розповсюдження політики.

3. Політична влада

Поняття і суть влади, основні концепції влади. Народ - джерело і носій влади. Суперечність відносин панування і підкорення. Соціальне призначення влади. Основні види влади: політична, економічна, духовна, сімейна. Функції політичної влади.

Характеристики політичної влади. М.Вебер про три типи влади. Проблема забезпечення легітимності влади. Принцип розподілу влади та її історичні форми. Концептуальні моделі організації влади у сучасному суспільстві (теорія політичної модернізації, меритократії, світового уряду). Функціонування політичної влади. Проблема ефективності політичної влади.

Розділ II. ОСНОВНІ ВІХИ СВІТОВОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ

4. Основні віхи історії зарубіжної політичної думки.

Зародження політичного життя суспільства. Утворення перших східних держав як основа появи перших політичних теорій, вчень. Загальна характеристика устрою східних держав (Єгипет, Вавилон, Індія, Китай). Загальна характеристика східних політичних доктрин (Лао Цзи, Конфуцій, Брахмани, Ману, буддизму, ісламу).

Давньогрецькі міста-поліси як осередки політичного життя. Особливості державного устрою, форм правління у різних містах-полісах (Спарта, Афіни). Діалог Платона і Аристотеля про ідеальну організацію держави та форм управління, основні напрямки політико-правової думки у Стародавньому Римі. Погляди Цицерона на державу, владу. Розвиток політико - правових поглядів у діяльності римських юристів. Право як мистецтво добра і справедливості.

Особливості ранніх релігійно-політичних доктрин (Тертуліан, Іван Златоуст). Загальна характеристика праці св. Августина "Про Божу державу". Бог як вище благо і об'єкт любові громадян держави. Головні напрямки розвитку політичної думки в Середньовіччі. Взаємовідносини влади церковної та світської. Головні джерела політичної думки. Ф.Аквінський про державу, право, закони. Політичні ідеї середньовічних ересей. Політико-правові вчення країн арабського Сходу. Мислителі доби реформації про суспільство, правову державу, їхню гуманістичну, антропоцентричну і натуралістичну орієнтацію. Боротьба гуманізму, раціоналізму з середньовічною схоластикою.

Загальна характеристика основних політичних доктрин про взаємозв'язок устрою держави і природи людини, її психології, пристрастей. Н.Макіавеллі, Ж. Боден, Г. Гроцій, про політику держави, влади, спосіб її реалізації та закономірності політичного життя і норм християнської моралі. Теорія природного і волеустановленого права. Походження і сутність держави та джерела влади.

Політико-правові аспекти свободи і справедливості у політичних доктринах Т.Гоббса та Д.Локка. Політико-правова доктрина Ш.Монтеск'є. Ж. - Ж.Руссо і його концепція про "суспільний договір". Утопічно-комуністичні доктрини.

Основні положення політичної думки представників німецької класичної філософії. Сутність просвітництва в Росії та в Україні.

Раціоналізм як основа соціально-політичного мислення. Основні течії: традиціоналізм і консерватизм (Е.Бьорк, Н.Бональд); політичний лібералізм (Б. Констан, І. Бентам); позитивізм (О.Конт); корпоративізм (Сен-Сімон, Ш.Фур'є, Р.Оуен); анархізм (М. Штірнер, П. Прудон, М. Бакунін); анархо-синдикалізм (Ж. Сорель, Т.Лагар); марксизм і лєнінізм (К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін); доктрини солідаризму (Е.Дюркгейм); елітаризм (Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс); неолібералізм (М.Орлі, Ж.Ренар); технократизм (Т.Веблен, А.Берлі, Г.Мінс); політичні погляди М.Вебера; російський лібералізм (Б. Н. Чичерін, М. М. Ковалевський, П. І. Новгородов, В.С. Соловйов); слов'янофільство.

5. Політична думка в Україні

Військова демократія та її роль у становленні державних структур. Князь, віче і особа у політичній думці. Прийняття християнства і формування державної ідеології. Сутність політичних доктрин у Галицько-Волинській державі та Литовсько-польському князівстві.

Роль братських шкіл Острозької та Києво-Могилянської академії у суспільно-політичному житті. Роль братських шкіл Острозької та Києво-Могилянської академії у суспільно-політичному житті.

Ідеї волі і демократії в політичному житті козацтва. Державотворча діяльність Б.Хмельницького. Політичний зміст та історична оцінка українсько-московської угоди 1654 р. Проблема незалежності та автономії у політичній думці періоду гетьманської держави. Обґрунтування І.Мазепою та П.Орликом концепції незалежної самостійної української держави. Ліберально-демократичні, радикально-національні та народницькі течії українофільства: українська ідея, народ, нація, держава у поглядах М.Костомарова, М.Гулака, В.Білозерського. Т.Шевченко про шляхи відродження України. Пошуки шляхів розв'язання національної проблеми: В. Антонович, М.Драгоманов, І.Франко, Л.Українка, В.Липинський, Д.Донцов, М.Міхновський, С.Дністрянський, С.Рудницький, М.Сціборський. Роль М.Грушевського у формуванні національного державного будівництва. Національна державність - стрижнева проблема української політичної думки у 20-30 рр. ХХ ст. Антирадянські та антиімперські засади українського руху опору.

Розділ III. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

6. Соціально - політична сфера суспільства

Поняття "суб'єкт", "об'єкт" політики. Особа як первинний суб'єкт і об'єкт політики. Права людини - центральне питання політичної науки. Типологія прав людини і проблема їх реалізації у сучасному світі. Обов'язки і відповідальність громадян, гарантія їх прав. Права людини як критерій гуманізму політики.

Соціальна структурованість як фактор політичного життя Сутність і політична значимість поняття „середній клас”. Класи і стани України в контексті її політичної історії. Поняття соціальної стратифікації. Система соціального представництва. Види соціальної стратифікації. Соціальна мобільність. Динаміка соціальної структури у сучасному світі.

Особові групові та корпоративні інтереси у політичному житті. Механізм впливу соціальних спільнот на політику в умовах незалежного розвитку України. Політичне життя сучасного українського суспільства.

7. Політична соціалізація

Зміст і характер, суб'єктивні та об'єктивні чинники політичної соціалізації. Соціальна трансформація ш політична соціалізація. Вплив політичних сил на політичну соціалізацію. Концепція С Ліпсета щодо поняття „політична людина” Політична соціалізація як процес формування політичного обличчя індивіда, його політичних інтересів. Формування політичної свідомості та політичного досвіду як складний процес політичної соціалізації індивіда. Детермінанти політичної поведінки та участі людини в політичному житті суспільства.

Основні етапи та типи політичної соціалізації. Основні напрямки та умови політичної соціалізації. Визначальна роль у політичній соціалізації об'єктивних соціально-політичних умов життя людини. Рівні політичної соціалізації Тенденції та суперечності політичної соціалізації в житті українського суспільства.

8. Етнонаціональна політика

Поняття "етнос", "нація", "народність", "національність". Місце і роль етнонаціональних спільностей у політичному житті суспільства. Нація - вища форма самоцивілізаційованої еволюції людини, головний суб'єкт а об'єкт політики.

Мета, основні завдання та принципи етнонаціональної політики (розповсюдження і пропаганда знань про історію, культуру, звичаї, традиції корінного етносу, утвердження міжетнічних стосунків, толерантності, довіри і т. ін.; правове забезпечення рівних можливостей для всіх етнонаціональних спільностей, виховання самоповаги, відродження духовного життя як етнічних українців, так і національних меншин, що мешкають на території України тощо). Подолання суперечностей етнонаціонального розвитку і їх попередження.

Зміст і характер етнонаціонального процесу та специфіка його прояву в українському суспільстві. Переборення меншовартості етнічних українців — одна із нагальних проблем на шляху формування української нації і побудови національної держави. Національні меншини в політичному житті України. Вплив міжконфесійних суперечностей на етнонаціональні процеси в Україні. Національне відродження як втілення в життя української національної ідеї.

9. Політична система суспільства

Політична система як механізм формування і функціонування влади у суспільстві, чинник стабілізації і розвитку політичного життя.

Основні елементи політичної системи, її інституційна, інформаційно-комунікаційна і нормативно-регулятивна підсистеми. Місце і роль у політичній системі держави, політичній партій, ЗМІ, політичних асоціацій і об'єднань, різних політичних суб'єктів та їхні взаємовідносини.

Функції політичної системи: визначення цілей, завдань, програми діяльності суспільства, мобілізація ресурсів на досягнення поставлених цілей, інтеграція всіх елементів суспільства.

Типологія політичних систем: тоталітарні, авторитарні, демократичні. Політична система сучасної України у світлі нової Конституції.

10. Держава як основний інститут політичної системи

Позакласовий, класовий та загально цивілізаційний підходи до аналізу сутності, походження і призначення держави. Основні ознаки і функції держави. Історичний розвиток української держави. Форми правління та державного устрою.

Основні форми правління: монархія (абсолютна, конституційна, парламентська) і республіка (парламентська, президентська і змішана): їх

сутність та специфіка різновидів. Особливості основних форм територіального устрою: унітарна держава, федерація і конфедерація.

Класифікація органів державної влади. Проблема етатизації та деетатизації суспільного життя. Процеси державотворення в Україні в умовах посткомунізму. Конституція України про основні засади державності.

Структура парламентів. Функції парламентів (правотворча, законодавча, контрольна, установча, забезпечення гласності, легітимації). Повноваження парламентів. Законодавчий процес у парламентах. Статус депутатів. Взаємодія парламенту з іншими органами влади. Парламентаризм в Україні. Сучасні моделі президентства. Повноваження президента. Відмінні ознаки президентської системи влади від парламентської. Система президентських виборів. Взаємовідносини президента з партіями, держапаратом та парламентом. Структура президентської влади в Україні.

11. Правова та соціальна держава

Поняття правової держави. Характерні риси правової держави. Теоретичні засади правової держави у творах українських мислителів. Соціальна держава. Співвідношення соціального і правового принципів. Побудова правової, соціальної, демократичної, суверенної держави - стрижень національного відродження України

12. Громадянське суспільство як чинник внутрішньополітичної консолідації

Поняття "громадянське суспільство". Сучасні концепції та соціальна реальність громадянського суспільства. Генеза концепції громадянського суспільства. Громадянське суспільство як сфера самоврядування вільних індивідів та добровільно сформованих громадян. Громадянське суспільство, його основні ознаки та аспекти (інститути; культура; форми практичної взаємодії). Громадянське та політичне суспільство: відмінність і взаємозв'язок. Українські мислителі про розвиток громади та громадського життя як про основу суспільного прогресу й національної консолідації. Сучасний дискурс із проблем громадянського суспільства в Україні. Проблеми становлення й розвитку громадянського суспільства в Україні в контексті сучасних трансформаційних процесів.

13. Політичні партії та громадсько-політичні об'єднання

Визначення понять "партія", "політична організація", "громадське об'єднання". Об'єктивні умови формування та функціонування політичних партій та громадсько-політичних організацій, їх базові характеристики.

Поняття "партійна система". Типи партійних систем. Фактори формування партійних систем. Взаємозв'язок партійних і виборчих систем. Партійна система як фактор вибору виборчої системи.

Зародження політичних партій в Україні. Дисидентський рух і його роль у національно-визвольній боротьбі, політизації і партизані!" суспільного життя в Україні. Становлення багатопартійності на сучасному етапі. Конституція України про роль політичних партій в житті суспільства. Класифікація сучасних політичних партій України та перспективи їх розвитку. Особливості формування партійної системи в Україні.

14. Політичні режими

Основні типи політичних режимів сучасності: тоталітарні, авторитарні, демократичні. Динаміка політичних режимів.

Плюралізм як основа досягнення демократичних цінностей (свободи, рівності, справедливості). Основні риси політичного режиму в Україні на сучасному етапі.

Авторитарні або диктаторські режими. Особиста і "класова" диктатура. Зміст понять "диктатура", "тиранія", "деспотія". Тоталітаризм та його ознаки. Конкретно-історичні форми тоталітаризму: сталінізм, фашизм, нацизм. Фактори, що сприяють формуванню тоталітаризму в сучасних умовах.

Стадії посткомуністичних перетворень. Метаморфози посткомуністичної влади.

15. Демократія: теорія і реальність

Поняття демократії та її структура. Природа демократії, її історичний розвиток. Теоретичні, світоглядні та суспільно-економічні передумови виникнення й утворення демократії. Три епохи еволюції й три теоретичні традиції демократії. Багатоманітність тлумачення демократії. Принципи (ознаки) демократії.

Типи демократії: Колективістська та конкурентна Проблеми демократії на сучасному етапі. Сутнісне і технологічне розуміння демократії. Критерії

аналізу теорії демократії. Сучасні концепції: традиційно-ліберальна, плюралістична, соціалістична, інформаційна і інтегральна технократія. Характерні риси основних концепцій демократії. Демократія як форма держави і як механізм політичної влади.

Форми демократії: безпосередня і представницька Переваги та недоліки основних форм демократії. Надбання та недоліки сучасної плюралістичної демократії.

Порівняльна характеристика моделей переходу до демократії «третьої хвилі» демократизації («Хвилі демократизації») за С.Хантінгтоном). Розвинені та проміжні форми демократії. Три форми переходу до демократії. Дилема електоральної та ліберальної демократії. «Конкурентні напівдемократії», «обмежувальні напівдемократії», «плюралістичні автократії», делегативна демократія, гібридна демократія тощо.

Історико-культурні і соціально-політичні підстави в розвитку демократичних традицій в Україні Ціннісне, раціонально-утилітарне та системне обґрунтування демократії. Економічні, соціальні, політико-культурні, релігійні та зовнішньополітичні передумови демократії в Україні. Особливості посткомуністичного демократичного переходу. Передумови й перешкоди демократичного переходу в Україні. Чинники стабільності української демократії. Суб'єкти демократизації в Україні.

16. Вибори та виборчі системи

Принципи виборчого права та демократичної організації виборів. Вибори як інструмент політичного маніпулювання та переходу до демократії.

Мажоритарна виборча система. Пропорційна виборча система. Змішана і консенсусна виборчі системи. Куріальна виборча система. Умови ефективності виборів.

Структурно-логічна модель виборчої кампанії. Основні стадії виборчого процесу. Підготовка виборів. Учасники подій і їх інтереси. Висування кандидатів. Агітаційна кампанія. Голосування і підведення підсумків.

Моніторинг виборчої кампанії. Політичні орієнтири виборців. Рейтинг кандидатів. Ефективність пропагандистського впливу.

17. Політична культура та свідомість

Визначення та структура політичної культури. Політологічні концепції політичної культури. Концепція громадянської культури. Місце і роль

політичної культури в загальній системі культури і в політичному житті суспільства. Типи політичних культур. Характерні ознаки політичної культури сучасного політичного суспільства та проблеми його формування.

Визначення та структура політичної свідомості. Буденна і теоретична свідомість. Складові елементи теоретичної політичної свідомості. Типи політичної свідомості. Форми прояву політичної свідомості. Місце міфів, стереотипів та громадської думки в структурі політичної свідомості. Чинники формування політичної свідомості. Політична свідомість як фактор політичної поведінки.

Подолання стереотипів тоталітарного мислення, меншовартості та національної неповноцінності - як умова відновлення і розвитку політичної культури українського народу. Складові політичної свідомості: історична пам'ять народу, патріотизм, вірність та відданість Вітчизні. Національна психологія, національна гордість. Політична культура як чинник формування національно-патріотичних якостей громадян України.

18. Політична ідеологія

Сутність, структура та функції політичної ідеології. Рівні функціонування політичної ідеології. Джерела ідеологічних течій. Ідеологія і наука. Місце політичних доктрин у житті суспільства. Їх сутність, типологія та функції в сучасному світовому політичному процесі. Консерватизм, лібералізм, соціал-демократизм, соціалізм, клерикалізм, екстремізм. Криза марксистської доктрини.

Зародження і розвиток лібералізму в Україні. Місце і роль консервативної ідеології в українському суспільстві. Особливості виникнення і розвитку комуністичного руху в Україні. Український націонал-комунізм. Соціал-демократизм в теорії і практиці політичного життя українського суспільства. Активізація клерикальної ідеології в Україні.

Націоналізм як одна із підвалин самовираження народу, знаряддя політичної боротьби за право на вільне існування. Сутність, типологія, форми та методи прояву націоналізму. Націоналізм, імпершовінізм та інтернаціоналізм у сучасному політичному житті українського суспільства.

19. Політика і мораль

Функціональна спільність між політикою і мораллю. Особливості моральної регуляції суспільних відносин. Історичні типи взаємодії політики і моралі.

Моральна дилема в політиці: баланс політичних і моральних критеріїв
Відносність моральності в політиці. Причини аморальності в політиці. Етика відповідальності і етика переконань М. Вебера. Інституціоналізація етичних вимог. Мораль як втілення гуманізму. Совість як верховний суддя етичної політичної поведінки.

20. Політичні еліти і політичне лідерство

Виникнення понять "еліта" і "політична еліта". Загальні причини існування еліт. Теорія еліт Г.Моски, В.Парето, Р.Міхельса. Основні напрямки сучасних елітарних теорій: макіавеллістська школа, ціннісні теорії, теорії демократичного елітаризму, концепція плюралізму еліт, ліволіберальні концепції. Типологія еліт. Результативність та інтеграція еліти. Соціальне представництво еліти. Системи рекрутування еліти. Номенклатурна система та її соціальні наслідки. Політична еліта України: особливості формування та етапи еволюції. Д.Донцов, В.Липинський, М.Драгоманов про роль еліти у державотворенні. Політична еліта і правлячий клас. Складнощі та шляхи становлення сучасної еліти в Україні.

Поняття лідерства. Ідеї лідерства в історії. Об'єктивні і суб'єктивні сторони лідерства. Основні концепції політичного лідерства: теорія рис, ситуаційна теорія конститuentів, психологічна концепція, інтерактивний аналіз. Соціальна сутність та історична генеза наукових поглядів українських мислителів на політичне лідерство. Класифікація, функції та тенденції розвитку політичного лідерства. Культ особи. Критерії оцінки популярності та ефективності діяльності політичного лідера в сучасній Україні.

21. Політичні конфлікти та шляхи їх розв'язання

Політичні інтереси як передумова виникнення конфліктів. Об'єкти і суб'єкти політичного конфлікту. Типологія політичних конфліктів. Фази розвитку внутрішньополітичних і зовнішньополітичних конфліктів. Міжнаціональні конфлікти: причини виникнення, фази розвитку.

Загальне і особливе в технологіях урегулювання конфліктів. Етап виникнення конфлікту. Етап розвитку конфлікту. Етап закінчення (розв'язання) конфлікту. Основні методи врегулювання конфліктів: консенсус, уникнення конфліктів, відкладення конфлікту, посередництво, арбітраж, переговори.

Основні шляхи досягнення національної і соціально-політичної злагоди у сучасному українському суспільстві. Компромісно-консенсусне подолання політичних конфліктів.

22. Світова політика і міжнародні відносини. Політичні аспекти глобальних проблем сучасності.

Сутність понять "зовнішня політика", "світова політика", "міжнародні відносини". Міжнародні відносини як явище політики. Складові міжнародних відносин. Діалектика внутрішньої та зовнішньої політики. Критерії класифікації форм та видів міжнародних відносин.

Співробітництво та взаємозалежність як чинник міжнародного життя. Взаємовідношення національних та загальнолюдських інтересів. Процеси інтеграції та дезінтеграції у системі міжнародних відносин. "Баланс сил" та "баланс інтересів" у світовій політиці. Проблеми формування колективної безпеки. Роль ООН, інших міжнародних організацій у забезпеченні миру, безпеки, консенсусу.

Наукові підстави визначення предмету геополітики. Категоріально-понятійний апарат геополітики. Сучасні геополітичні концепції і доктрини безпеки.

Україна як суб'єкт міжнародної політики. Історична природність самоствердження України. Національні інтереси: структура та зміст поняття "національний інтерес". Типи, види, форми і сфери інтересів. Основні напрямки і пріоритети зовнішньополітичної діяльності української держави. Еволюція геополітичних пріоритетів України. Суперечності та альтернативи визначення геополітичних пріоритетів та стратегічних партнерів України в сучасних умовах. Національні інтереси України та можливі наслідки інтеграції її в єдиній Євразійській чи західноєвропейській (Євроатлантичний) простір. Геополітичне значення України в контексті європейської наукової думки.

Питання до екзамену

1. Принципи і функції політології.
2. Визначення поняття "політика".
3. Об'єкт і суб'єкт політики.
4. Політична теорія Аврелія Августіна. (примат церкви над державою, релігійних норм над правовими, божого Духа над матеріальним).
5. Фома Аквінський про співвідношення церковної і світської влади.
6. Теорія закону Ф.Аквінського (головна роль належить вічному закону – це є Бог).

7. Життя людини в двох світах за М.Лютером (духовний – панує Бог, земний – панує влада)
8. Політико – правовий світогляд М.Лютера.
9. Що лежить в основі політичної поведінки за Макіавелі.
10. Розуміння Макіавелі держави і суспільства.
11. Як розглядав державу Монтеस्क'є.
12. Чим відрізняється тлумачення природного і позитивного права у Монтеस्क'є.
13. Чим відрізнялось розуміння суспільної угоди Гобса, Лока від Русо.
14. Визначення політичної влади.
15. Основні концепції влади.
16. Зміст і основні висновки біховіористичної концепції влади.
17. Основні положення релятивістської концепції влади.
18. Що таке легітимність влади.
19. Принципи і сутність поділу влади.
20. М.Вебер про три типи влади.
21. Основні види влади.
22. Основні види етнічних об'єднань.
23. Нація суб'єкт і об'єкт політики.
24. Основні фактори становлення української нації.
25. Особливості розвитку української нації.
26. Сутність і зміст української національної ідеї.
27. Основні виміри національної ідеї. (етнічні, соціально-економічні, політичні, духовні тощо).
28. Етапи які сформували систему цінностей техногенної цивілізації.
29. Чому демократія є необхідною умовою розвитку техногенної цивілізації.
30. Чому античний поліс був першою історичною формою становлення демократії
31. Критерії демократії К.Попера, які визначають типи демократії.
32. Головна ідея конкурентної моделі демократії.

33. Інститути представницької і прямої демократії.
34. Протиріччя у соціалістичній концепції демократії.
35. Основні історичні форми демократії.
36. Типи демократії. (безпосередня, представницька)
37. Сучасні теорії демократії і їх особливості.
38. Соціальні та ідейні витоки демократії.
39. Походження і сутність держави.
40. Форма держави.
41. Основні підходи до аналізу сутності і походження держави.
42. Основні функції держави.
43. Форми державного устрою. (унітарна, федеративна, конфедеративна)
44. Республіка як форма правління.
45. Відмінність президентської республіки від парламентської.
46. Визначення, сутність, основні ознаки правової держави.
47. Теоретичні засади правової держави у творах українських мислителів.
48. Поділ влади: сутність, принципи і механізм взаємодії.
49. Поняття громадянського суспільства.
50. Сутність концепції громадянського суспільства.
51. Головні інститути громадянського суспільства.
52. Основні різновиди політичних режимів.
53. Соціальні групи як основні суб'єкти і об'єкти політики.
54. Сутність і політичне значення поняття "середній клас".
55. Основні теорії соціальної структури суспільства.
56. Теорія соціальної стратифікації.
57. Поняття та ідейні витоки тоталітаризму.
58. Особливості авторитарних політичних систем.
59. Структура, функції та типологія політичних систем.
60. Поняття політична система.
61. Основні елементи політичної системи.
62. Функції політичної системи.

63. Типологія політичної системи.
64. Основні виборчі системи.
65. Функції виборів у демократичному суспільстві.
66. Основні напрямки сучасних елітарних теорій. (макіавеллістська школа, ціннісні теорії, теорія демократичного елітаризму, концепція плюралізму еліт, ліберальні концепції).
67. Типологія еліт.
68. Теорія еліт і її особливості.
69. Політична еліта України: особливості формування та етапи еволюції.
Д.Донців, В.Липинський, М.Драгоманов про роль еліт у державотворенні.
70. Шляхи становлення сучасної еліти в Україні.
71. Поняття лідер.
72. Основні концепції лідерства.
73. Харизматичний лідер.
74. Поняття політичного конфлікту.
75. Об'єкт і суб'єкт політичного конфлікту.
76. Типологія політичного конфліктів.
77. Основні методи врегулювання конфліктів. (консенсус, уникнення конфлікту, відкладення конфлікту, посередництво, арбітраж, переговори)
78. Історичні, національні та культурно-духовні особливості релігійних відносин.
79. Особливості сучасних міжконфесійних відносин в Україні.
80. Сучасні міжконфесійні відношення в Україні.
81. Міжнародні відносини як соціальне явище. Головні форми міжнародних відносин.
82. Глобальні проблеми і основні тенденції розвитку світової політики.
83. Основні напрямки і пріоритети зовнішньополітичної діяльності української держави.

84. Суспільно-політичні доктрини сучасності, їх сутність, типологія та функції.

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ

Міністерство освіти і науки України

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова _____

«_____» _____ 20 р.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

для проведення

вступного іспиту з політології

Третій (освітньо-науковий) рівень

Спеціальність 052 -«Політологія»

1. Етапи становлення та сучасний стан багатопартійності в Україні. Участь партій у виборах і депутатських фракціях.
2. Основні принципи національної політики. Динаміка національної політики в незалежній Україні: здобутки, проблеми та перспективи.

Схвалено: Кафедрою політології, права та філософії

«_____» _____ 20 р., протокол № _____ Зав. кафедри _____

ЛІТЕРАТУРА

- Абашкина Е., Егорова-Гонтман Е. Имидж лидера. - М., 1994.
- Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., 1993.
- Аристотель. Афинская полития. - М., 1997.
- Аристотель. Политика //Соч.: В 4 т. -М., 1990. -Т.4
- Андрущенко В. П.Політологія: наука про політику: Підручник. — К., Х., 2001. 640с.
- Антоненко В. Г., Бабкін В. Д., Бабкіна О. В. Політологія:. — К., 2002. 528с.
- Ахвердибеков С. Б., Багмет А. М.Політологія: Конспект лекцій. — Миколаїв, 2003. 79с.
- Бакунин М.А. Философия. Социология. Политика. - М., 1989.
- Бердяев Н.А. Истоки и смысл русского коммунизма. - М., 1990.
- Боднар А. Элементы теории политики // Под ред. В. Макаренко. - Ростов-на-Дону, 1991.
- Бойко О.Д. Історія України: (навч. посіб.)/О.Д.Бойко. – (3-є вид., випр.і доп.) –К.,2006.
- Бурдые П. Социология политики. - М, 1993.
- Вебер М. Политика как призвание и профессия // Избр. произв. - М., 1990.
- Винниченко В. Відродження нації: У 3-х ч. - Відень, 1920.
- Воронов І.О. Демократичний транзит: політико владні трансформації. – К., 2006.
- Головченко Г. Т., Жиленкова І. М., Жиленков В. І. Політологія: наука про політику: Підручник. — К., 2002. 640с.
- Гаджиев К.С. Введение в геополитику. - М., 2000.
- Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. - М., 2000.
- Гаджиев К.С. Политическая наука: Учеб. пособие - М., 1995.
- Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія: Навч. посібник. — Л., 2001 384с.
- Голубицький О., Кулик В. Консерватизм - ідеологія порядку,стабільності і добробуту. - К., 1995.
- Грушевський М. Очерки истории украинского народа. - К., 1990.
- Даниленко В.М., Касьянов Г.В., Кульчицький СВ. Сталінізм на Україні. 20-30-ті роки. - К., 1991.
- Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1990. - № 31.
- Дергачёв В.А. Геополитика. - К., 2000.
- Дзюбка І. С. Політологія: Підруч. — К., 2001. 414с

- Донцов Д. Націоналізм. - Лондон - Торонто, 1966.
- Желев Ж. Фашизм. - М., 1991.
- Загальна Декларація прав людини: прийнята ООН 10 грудня 1948 року. - К., 1963.
- Закон України "Про політичні партії" - К., 2000.
- Іванова Н. Ю., Кремень Л. О. Політологія у визначеннях, схемах, таблицях: Навч. посібник. — К., 2003. 110с.
- Історія філософії України: Підручник / М.Ф.Тарасенко, М.Ю.Русин, І.В.Бичко та ін. - К., 1994.
- Кирилюк Ф.М. Історія політології: Підручник для вищих навчальних закладів. - К., 2001.
- Кремень В. Г. Політологія: Підручник. — К., 2002. 612с.
- Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера. – К., 2002.
- Консерватизм (антологія). - К., 1998.
- Конституція України. - К., 2005.
- Короткий політологічний словник. - Львів, 1994.
- Короткий оксфордський політичний словник. – К., 2005.
- Локк Дж. Два трактата о правлений // Соч.: В 3 т. - М., 1987. - Т.3.
- Макиавелли Н. Государь. - М., 1990.
- Мала енциклопедія етнодержавознавства. - К., 1996.
- Мир политической мысли: Хрестоматия: В 2 т. - М., 1994.
- Монтескье Ш. О духе законов // Избр. произв. - М., 1955.
- Націоналізм: Антологія / Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. - К., 2000.
- Основи політичної науки. У 4 ч. / За ред. Б.Л.Кухти. - Львів, 2000.
- Основи демократії: Навчальний посібник. К., 2002.
- Платон. Собр. соч: У 4 т. - М., 1990
- Політологічна енциклопедія. - К., 1997.
- Политология / Сост. и ред. Н.И. Сазонова. - Харьков, 2001.
- Політологія. Кінець ХІХ - перша половина ХХ ст.: Хрестоматія /За ред. О.І.Семківа. - Львів, 1996.
- Політологія: історія та методологія /За ред. проф. Кирилюка Ф.М. - К., 2000.
- Потульницький В.А. Теорія української політології. - К., 1993.
- Політологія: Підручник / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. - К., 2001.
- Политология: Энциклопедический словарь. - М., 1993.
- Політологія: Курс лекцій / За ред. І.С.Дзюбка. - К., 1999.
- Політологія. - К., 2004.
- Політологія: підручник / За ред. В.Ф. Цвиха, О.В. Батрименка. - К., 2010.
- Політологія. Навчально – методичний комплекс. – К., 2005.
- Поппер Карл. Відкрите суспільство та його вороги. - К., 1994. Т. 1 -2.

Політологія: Довідник. /Обушний М., Коваленко А., Ткач О. – К., 2004.
Практикум з політології. - К., 2003.
Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию: Учебник. - М., 1998.
Рябов С.Г. Політологічна теорія держави. - К., 1996.
Себайн Джордж І, Торсон Томас Л. Історія політичної думки - К., 1997
Скиба В., Горбатенко В., Туренко В. Вступ до політології. - К., 1998.
Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира. – Х., 2005
Українська державність у ХХ столітті /Керівн. авт. кол. О.Дергачев. - К., 1996.
Українська політологія: витоки та еволюція / За ред. Ф.М.Кирилюка. - К., 1995.
Франко І. Про соціалізм і марксизм. Рецензії і статті. 1897-1906. - К.,1966.
Цвих В. Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика. - К., 2002.
Шляхтун П.П. Політологія. - К., 2002.